

Faunabeheereenheid Fryslân
t.a.v. secretariaat
Postbus 180
8400 AD GORREDIJK

Leeuwarden, 27 mei 2025

Verzonden, **- 3 JUNI 2025**

Ons kenmerk : 02374607
Domein/ Team : Groene Regelgeving
Behandeld door : Team Groene Regelgeving / (058) 292 89 95 of wnb@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) : 2

Onderwerp : PF-2024/282266: Intrekking en vervanging besluit met kenmerk 02223188 inzake omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voor het uitvoeren van beheer op het damhert

Geacht bestuur,

Op 12 november 2024, verzonden op 18 november 2024, hebben wij een omgevingsvergunning met kenmerk 02223188 aan u verleend voor een flora- en faunactiviteit op grond van de Omgevingswet ten behoeve van het beheer van het damhert. Tevens hebben wij daarbij maatwerkvoorschriften verleend voor het handelen zonder faunabeheerplan, het gebruik van de geluidsdemper en nachtzichtapparatuur, voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwde kom en voor het gebruik van het geweer voor zonsopkomst en na zonsondergang. Naar aanleiding van een voorlopige voorziening van de rechtbank Noord-Nederland is besloten deze besluiten in te trekken en, op basis van een opdracht en een door de Faunabeheereenheid Fryslân (hierna: Fbe) ingediende aanvraag, te vervangen door onderhavig besluit. In deze brief treft u de vervangende besluiten en motivatie aan.

Onderwerp

Omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor een flora- en fauna-activiteit voor het uitvoeren van beheer op het damhert ten behoeve van de verkeersveiligheid in het gebied Oranjewoud-Katlijk¹ in de periode van 1 september 2025 tot en met 30 november 2029 en ten behoeve van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren in de gehele provincie Fryslân in de periode vanaf verzending van dit besluit tot en met 30 november 2029.

¹ De begrenzing van het gebied is weergegeven op de kaart in bijlage 2.

Herstel gebreken

Op 14 februari 2025 heeft de voorzieningenrechter van de Rechtbank Noord-Nederland uitspraak gedaan over de besluiten met kenmerk 02223188.² De rechter heeft een aantal formele en materiële gebreken geconstateerd. Het besluit is, voor zover deze ziet op het beheer van de populatie van het damhert ten behoeve van de verkeersveiligheid in het gebied Oranjewoud-Katlijk, geschorst.

Formele gebreken

De rechtbank heeft een tweetal formele gebreken geconstateerd:

- Er is geen opdracht verleend door ons college. Hierdoor was naar het oordeel van de rechter ons college niet bevoegd tot het nemen van een maatwerkvoorschrift als bedoeld in artikel 11.63, derde lid, van het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal).
- Er is geen aanvraag ingediend.

Naar aanleiding van de uitspraak van de voorzieningenrechter is op 15 mei 2025 een civielrechtelijke opdracht opgesteld en ondertekend door de Faunabeheereenheid Fryslân (hierna: Fbe) en de provincie. Hiermee is het eerste gebrek hersteld. Tevens heeft u op 20 mei 2025 een aanvraag ingediend voor het verlenen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voor het uitvoeren van beheer op het damhert ten behoeve van de verkeersveiligheid in het gebied Oranjewoud-Katlijk³ en ten behoeve van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren in de gehele provincie Fryslân. Daarbij heeft u ook verzocht om maatwerkvoorschriften voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwde kom, het gebruik van geluidsdempers en nachtzichtapparatuur, het gebruik van het geweer voor zonsopkomst en na zonsondergang en het handelen zonder faunabeheerplan. Hiermee is ook het tweede gebrek hersteld.

Materiële gebreken

Naast bovengenoemde formele gebreken, heeft de rechter een aantal materiële gebreken geconstateerd. Het gaat onder meer om de volgende gebreken:

- De onderbouwing van de gunstige staat van instandhouding is onvoldoende. De gunstige staat van instandhouding wordt niet alleen bepaald door de omvang van een populatie zodat de soort niet uitsterft, maar een staat van instandhouding waarbij de soort in zijn natuurlijke habitat waarin hij voorkomt een levensvatbare component is en dat zijn natuurlijke verspreidingsgebied niet kleiner wordt.
- Er is onvoldoende in kaart gebracht op welke locaties preventieve maatregelen zijn getroffen.
- Er is onvoldoende onderbouwd waarom in deze mate moet worden ingegrepen.
- Er is onvoldoende onderbouwd waarom afschot rond hotspots niet voldoende is.

Ons college heeft de heer Bob van den Brink van Ecompliant en de heer Jasja Dekker van Jasja Dekker Dierecologie verzocht om advies uit te brengen naar aanleiding van door de voorzieningenrechter geconstateerde materiële gebreken. Tevens heeft u als aanvrager aanvullende informatie aangeleverd. Deze adviezen en informatie worden behandeld in de motivering van dit besluit.

² Rechtbank Noord-Nederland, 14 februari 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:524.

³ De begrenzing van het gebied is weergegeven op de kaart in bijlage 2.

Stabilisatie damhertpopulatie

In ons beleid is omschreven dat voor wegen zoals de N380 maximaal 1 aanrijding per jaar wordt geaccepteerd. Ons college beseft dat het terugbrengen van de populatie naar een aantal dat correspondeert met maximaal 1 aanrijding per jaar een flinke ingreep zal zijn. Hiervoor heeft de Fbe niet voldoende mankracht. Daarom is niet aannemelijk dat de beleidsdoelstelling op korte termijn bewerkstelligd zal worden. Wel constateert ons college dat jaarlijks veel aanrijdingen plaatsvinden op de N380, Tsjongervallei en omliggende wegen. Deze situatie mag naar het oordeel van ons college niet verslechteren. Daarom wordt ingezet op het maximaal haalbare. Voorlopig betekent dat het stabiliseren van de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk en daarmee ook het niet verder laten oplopen van het aantal aanrijdingen. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat de situatie niet verder verslechtert. Daarna kan – na het verlopen van deze omgevingsvergunning – vanuit die positie gewerkt worden aan de doelstellingen zoals weergegeven in ons beleid.

Het College besluit

- i. Omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit (hierna: omgevingsvergunning) te verlenen ingevolge de artikelen 5.1., tweede lid, sub g Omgevingswet (hierna: Ow) jo. 11.54, eerste lid, sub a Bal aan de Faunabeheereenheid Fryslân (verder: Fbe) voor het uitvoeren van beheer. De omgevingsvergunning heeft als doel het beperken van de omvang van de populatie van het damhert (Dama dama) in het gebied Oranjewoud-Katlijk ten behoeve van de openbare veiligheid (specifiek de verkeersveiligheid) op grond van artikel 8.74I eerste en tweede lid van het Bkl.
- ii. Omgevingsvergunning te verlenen ingevolge artikel 5.1., tweede lid, sub g Ow jo. 11.54, eerste lid, sub a Bal aan de Fbe voor het uitvoeren van afschot op het damhert ten behoeve van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren binnen de gehele provincie Fryslân op grond van artikel 8.74I, eerste en tweede lid van het Bkl.
- iii. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het op basis van een opdracht terugdringen van de omvang van een populatie dieren zonder dat dit wordt uitgevoerd volgens een vastgesteld faunabeheerplan, ex. artikel 11.63, derde lid jo. 11.63, eerste lid Bal.
- iv. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of op terreinen onmiddellijk grenzend aan die bebouwingscontour, ex. artikel 11.31, tweede lid, jo. 11.83, eerste lid, onder b Bal.
- v. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het kunnen gebruiken van een geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur op het geweer, ex. artikel 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid, Bal.
- vi. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het gebruik van het geweer, al dan niet met geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur, voor zonsopkomst en na zonsondergang, ex. artikel 11.31, tweede lid, jo. 11.83, eerste lid, sub a Bal.
- vii. De voorschriften 1 tot en met 29 te verbinden aan deze omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften.

Voorschriften

Aan bovengenoemde besluiten verbindt ons college de volgende voorschriften:

Verantwoordelijkheid

1. De omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften worden verleend aan en staan op naam van de Fbe. De Fbe is als vergunninghouder te allen tijde verantwoordelijk voor het naleven van de voorschriften waaronder de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften zijn verstrekt.

2. De verantwoordelijkheid van de vergunninghouder Fbe laat elke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van eventuele individuele feitelijke gemachtigden en/of gebruikers van de omgevingsvergunning voor het naleven van voorschriften en andere wettelijke bepalingen onverlet.

Machtiging gebruik omgevingsvergunning

3. De Fbe is bevoegd de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften, voor zover deze zien op het beperken van de populatie damherten (besluitpunt I), door te machtigen naar de Wildbeheereenheden (hierna: Wbe's) in het gebied zoals weergegeven in bijlage 2 en aan omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit houders (verder: jagers). De Fbe dient daarbij de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een kopie van voorliggend besluit te verstrekken en hen te wijzen op de relevante bepalingen t.a.v. de Ow.
4. De Fbe is bevoegd de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften, voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (besluitpunt II), door te machtigen naar de Wbe's in de gehele provincie Fryslân en aan jagers. De Fbe dient daarbij de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een kopie van voorliggend besluit te verstrekken en hen te wijzen op de relevante bepalingen t.a.v. de Ow.
5. De gemachtigde Wbe's kunnen jagers machtigen voor het uitvoeren van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften. De Wbe dient daarbij de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een kopie van voorliggend besluit te verstrekken en hen te wijzen op de relevante bepalingen t.a.v. de Ow. Tevens dient de Wbe de naam, het adres en de woonplaatsgegevens van de betreffende jager terstond aan de Fbe door te geven.
6. De machtigingen als benoemd onder voorschrift 3, 4 en 5 worden afgegeven voor de periode van maximaal één jaar.
7. Voordat een jager een machtiging ontvangt, dient de jager een interactieve module damhertbeheer te volgen, welke gericht is op veiligheid (mede i.r.t. recreatie binnen het afschotgebied) en de methode van (verstoringsarm) bejagen. De vorm en onderdelen van de module worden door de Fbe, de Wbe's en een onafhankelijk aantoonbaar damhertdeskundige (hierna: deskundige) in samenwerking vormgegeven en dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag. Jagers waarvan tijdens de module blijkt dat zij niet over voldoende kennis en ervaring beschikken of die de module niet gevolgd hebben, ontvangen geen machtiging. De Fbe houdt een overzicht bij waarop vermeld staat welke jagers de module gehaald hebben.
8. Indien de deskundige tijdens de module genoemd onder voorschrift 7 tot de conclusie komt dat een individuele jager niet over voldoende kennis en/of ervaring beschikt, geeft hij dit door bij de Fbe. De Fbe biedt de betreffende jager een aanvullende cursus aan, welke behaald moet worden voordat wordt overgegaan tot het afgeven van een machtiging.
9. De jager die gemachtigd is om afschot te plegen, mag zich, laten vergezellen door ten hoogste twee andere – al dan niet gemachtigde - jagers. Jagers die de module damhert niet gevolgd hebben dienen geen afschot te plegen.
10. De feitelijke gebruiker van de omgevingsvergunning is verplicht een exemplaar van dit besluit bij zich te houden, evenals de omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit. Deze moeten op eerste vordering van een daartoe bevoegde toezichthoudende ambtenaar ter inzage worden afgegeven.

11. De Fbe houdt een overzicht bij van de aan Wbe's verleende machtigingen. Dit overzicht dient op eerste vordering van de toezichthoudend ambtenaar van de provincie Fryslân ter inzage te worden afgegeven.
12. De Fbe houdt een overzicht bij van de door de Wbe's verleende machtigingen aan jagers. Dit overzicht dient op eerste vordering van de toezichthoudend ambtenaar van de provincie Fryslân ter inzage te worden afgegeven.
13. Indien het bevoegd gezag van oordeel is dat de machtiging van een jager ingetrokken moet worden, dient de Fbe deze onmiddellijk in te trekken. Deze intrekking dient schriftelijk bevestigd te worden door de Fbe, met een afschrift aan het bevoegd gezag.

Afschotperioden, -tijden en middelen

14. Het gebruik van de omgevingsvergunning en de maatwerkvoorschriften is toegestaan in de volgende periodes:
 - 1 januari t/m 31 december: mannelijke dieren (exclusief kalveren).
 - 1 september tot 31 maart: vrouwelijke dieren en kalveren (mannelijke en vrouwelijke)⁴.
15. Voor de uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften worden de volgende middelen aangewezen:
 - Het kogelgeweer met getrokken loop, als bedoeld in artikel 11.80, lid 1 sub b, Bal, met kogelpatronen met een doorsnede van tenminste 6,5 mm én waarvan de trefenergie tenminste 2200 Joule op 100 meter afstand van de loopmond bedraagt.
 - Een geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur op het geweer.
 - (Zweet)honden, voor zover deze worden ingezet ten behoeve van de nazoek van aangeschoten, zieke of gebrekkige damherten.
 - Het mes, voor zover deze gebruikt wordt voor het uitvoeren van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren (besluitpunt II).
16. Het gehele jaar rond geldt dat slechts afschot mag plaatsvinden tussen 2 uur voor zonsopkomst en 2 uur na zonsondergang.

Beheergebied

17. De uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften dient plaats te vinden binnen de begrenzing van de beheerzone weergegeven op de kaart in bijlage 2.

Werkplan

18. Het beheer dient uitgevoerd te worden volgens het werkplan, welke onderdeel uitmaakt van deze vergunning.

Afschot per jaar

19. Jaarlijks mogen 250 damherten afgeschoten worden op grond van deze vergunning.

Toestemming grondgebruiker

20. Van de omgevingsvergunning mag slechts gebruik worden gemaakt nadat de grondgebruiker van de percelen waarop dit gebruik plaatsvindt de Wbe of de uitvoerder hiertoe toestemming heeft gegeven.

⁴ Kalveren zijn damherten in hun eerste levensjaar.

Rapportage

21. De Fbe is verplicht jaarlijks vóór 1 mei een digitale rapportage uit te brengen aan de provincie Fryslân, Afdeling Omgevingszaken, team Groene Regelgeving, over de wijze waarop het voorgaande jaar van de omgevingsvergunning gebruik is gemaakt en wat daarvan de resultaten zijn. Daarbij dient ingegaan te worden op de volgende punten:
 - a. de locaties waar en de datum waarop aanrijdingen met damherten hebben plaatsgevonden of verkeersslachtoffers zijn gevonden;
 - b. het aantal aangereden damherten;
 - c. het aantal uitgegeven wildmerken, de verdeling over wildbeheereenheden en een motivering voor deze verdeling;
 - d. het aantal geschoten damherten in Fryslân als geheel en per Wbe, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
 - e. de locaties waar het afschot heeft plaatsgevonden;
 - f. een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het aantal damherten in Fryslân als geheel en per Wbe, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
 - g. advies over eventueel aanvullende te nemen preventieve maatregelen;
 - h. overige punten ten aanzien van het beheer van damherten die de Fbe van belang acht.
22. Naast de rapportage genoemd in voorschrift 21, dient de Fbe op ieder moment, op verzoek van het bevoegd gezag, een schatting van de omvang van de populatie damherten te kunnen overleggen.⁵
23. Afschot dient binnen 24 uur in het Fauna Registratie Systeem (FRS) opgenomen te worden.
24. Indien uit de onder voorschrift 21 genoemde rapportage blijkt dat het noodzakelijk is dat het werkplan, dat ten grondslag ligt aan deze vergunning, gewijzigd wordt, dan dient de Fbe onverwijld maar uiterlijk binnen vier weken een gewijzigd werkplan ter goedkeuring voor te leggen aan het bevoegd gezag. Indien noodzakelijk, kan het bevoegd gezag het gebruik van de vergunning stilleggen voor de periode dat nog geen gewijzigd werkplan is goedgekeurd.

Uitzonderingen afschot zieke en gebrekkige dieren

25. De voorschriften 5, 6, 7, 8, 9, 14, 16, 17, 18 en 19 zijn niet van toepassing bij de uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren (besluitpunt II).

Overige voorschriften

26. Elke gebruiker van de omgevingsvergunning is verplicht desgevraagd en waar nodig mee te werken aan, door het bevoegd gezag geïnitieerde, monitoringsonderzoeken naar dierziekten en te handelen volgens aanwijzingen daartoe van de instantie die in opdracht van de overheid voor dergelijke monitoring verantwoordelijk is.
27. De omgevingsvergunning kan worden geschorst bij bijzondere weersomstandigheden. Aanwijzingen van het bevoegde gezag hiertoe dienen onverwijld te worden opgevolgd.

Inwerkingtreding

28. De vergunning en maatwerkvoorschriften zijn geldig van 1 september 2025 tot en met 30 november 2029, voor zover deze zien op het terugbrengen van de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk (besluitpunt I).

⁵ De schatting betreft de meest recente voorjaarsstelling damhert minus het aantal afgeschoten damherten sinds deze voorjaarsstelling.

29. De vergunning en maatwerkvoorschriften zijn geldig vanaf de datum van het verzenden van dit besluit tot en met 30 november 2029, voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren in geheel Fryslân (besluitpunt II).

Voor de motivering van dit besluit verwijs ik u naar bijlage 1.

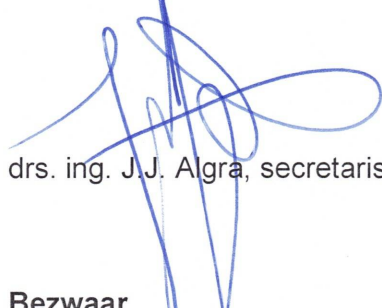
Vragen?

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben dan kunt u terecht bij het team Groene Regelgeving van de provincie Fryslân. De contactgegevens vindt u bovenaan deze brief. Wilt u daarbij het zaaknummer vermelden?

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

Bezwaar

Dit besluit betreft een vervanging van het besluit met kenmerk 02223188. Bezwaren die gericht zijn tegen het besluit met kenmerk 02223188 en waarop nog geen besluit is genomen, zullen op grond van artikel 6:19 van de Algemene wet bestuursrecht mede gericht zijn tegen onderhavig besluit.

Belanghebbenden die geen bezwaar hebben ingediend tegen het besluit met kenmerk 02223188, kunnen slechts tegen onderhavig besluit bezwaar maken voor zover dit bezwaar ziet op wijzigingen ten opzichte van het besluit met kenmerk 02223188.

Bezwaar tegen gewijzigde onderdelen kan binnen zes (6) weken na de verzending van dit besluit. Belanghebbenden kunnen een bezwaarschrift indienen bij Gedeputeerde Staten, Postbus 20120, 8900 HM in Leeuwarden.

Het bezwaarschrift moet ten minste bevatten:

- de naam en het adres van de indiener;
- de dagtekening;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht en bij voorkeur met vermelding van het *kenmerk* van het besluit;
- de gronden van het bezwaar;
- de handtekening van de indiener.

Meer informatie over de bezwaarschriftenprocedure vindt u op www.fryslan.nl onder “contact”, of u kunt bellen met het secretariaat van de bezwaarschriftencommissie, tel. (058) 292 59 25.

Het indienen van een bezwaarschrift schorst niet de werking van dit besluit. De indiener van een bezwaarschrift kan, als onverwijlde spoed dat eist, een voorlopige voorziening vragen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland, Afdeling Bestuursrecht, Postbus 150, 9700 AD in Groningen. Aan een verzoek om een voorlopige voorziening zijn wel kosten (griffierecht) verbonden.

Bijlage 1: Motivering van het besluit

A. AANVRAAG

A.1. Omgevingsvergunningaanvraag

De provincie Fryslân en de Fbe zien noodzaak tot het beperken van de populatie damherten in het gebied Oranjewoud-Katlijk. Daarnaast is er op dit moment juridisch geen mogelijkheid om zieke of gebrekkige damherten in de gehele provincie Fryslân uit hun lijden te verlossen. De Fbe heeft daarom op 20 mei 2025 een aanvraag ingediend voor het beperken van de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk. Daarnaast heeft de Fbe een aanvraag ingediend voor het afschieten van zieke of gebrekkige dieren in geheel Fryslân.

A.1.1. Opdracht

Op 15 mei 2025 hebben de provincie Fryslân en de Fbe een opdracht getekend, waarin de Fbe en de provincie Fryslân overeenkomen dat de Fbe populatiebeheer zal uitvoeren ten behoeve van het damhert in het gebied Oranjewoud-Katlijk.

A.1.2. Werkplan

Het werkplan dat bij de aanvraag is gevoegd geeft weer op welke wijze binnen de kaders van voorliggende omgevingsvergunning het beheer en gedurende de looptijd van de vergunning inhoud gegeven zal worden. Het plan is gericht op het stoppen van de verdere groei, wat uiteindelijk ervoor zal zorgen dat er sprake moet zijn van een ecologisch duurzame populatie en derhalve een gunstige staat van instandhouding.

In het plan is toegelicht op welke manier registratie van het afschot en de nog aanwezige dieren en het verspreidingsgebied daarvan plaats zal vinden. Afschot moet worden vastgelegd in het Faunaregistratiesysteem (FRS) binnen 24 uur. Hierdoor zijn wij als bevoegd gezag te allen tijde op de hoogte van de actuele aantallen afgeschoten dieren. Omdat ieder jaar in de lente een populatietelling wordt gedaan, kan op elk moment berekend worden wat de omvang van de populatie is.

A.1.3. Omvang omgevingsvergunning

In de beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' (3 september 2019) worden ter invulling van het wettelijk belang verkeersveiligheid de volgende jaarlijkse maxima voor het aantal aanrijdingen vastgelegd:

1. Op wegen waar 80 kilometer per uur of sneller gereden mag worden nul aanrijdingen.
2. Op wegen waar 60 tot 80 kilometer per uur gereden mag worden maximaal één aanrijding.
3. Voor overige wegen mag het aantal aanrijdingen met damherten in totaal maximaal vijf bedragen.

Voor de locatie Oranjewoud-Katlijk betekent dit dat de omgevingsvergunning voor afschot moet leiden tot maximaal één aanrijding per jaar, omdat op deze weg op sommige gedeeltes 60 kilometer per uur gereden mag worden en op sommige gedeeltes 80 kilometer per uur.

De situatie in Oranjewoud-Katlijk is dusdanig veranderd door de groei en verspreiding van de populatie damherten en daarmee het aantal aanrijdingen aldaar, dat deze doelstellingen op korte termijn niet haalbaar zijn. Ons college acht het noodzakelijk dat – op korte termijn –

ingegrepen wordt in de populatie damherten om de situatie niet te laten verslechteren (door het tegengaan van een toename aan aanrijdingen) en deze doelstelling op langere termijn wel te behalen (afname aan aanrijdingen ten opzichte van de huidige situatie).

Ons college beseft dat het terugbrengen van de populatie naar een aantal dat correspondeert met maximaal 1 aanrijding per jaar, een flinke ingreep zal zijn. Hiervoor heeft de Fbe niet voldoende mankracht. Daarom is niet aannemelijk dat de beleidsdoelstelling op korte termijn bewerkstelligd zal worden. Wel constateert ons college dat jaarlijks zeer veel aanrijdingen plaatsvinden op de N380, de Tsjongervallei en omliggende wegen. Deze situatie mag naar het oordeel van ons college niet verslechteren. Daarom wordt ingezet op het maximaal haalbare. Voorlopig betekent dat het stabiliseren van de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk en daarmee ook het niet verder laten oplopen van het aantal aanrijdingen. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat de situatie niet verder verslechtert. Daarna kan – na het verlopen van deze omgevingsvergunning – vanuit die positie gewerkt worden aan de doelstellingen zoals weergegeven in ons beleid.

A.2. Overige aanvragen

A.2.1. Maatwerkvoorschriften toegestane middelen

Op grond van artikel 8.74r Bkl, worden bij het verlenen van een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 11.54 Bal middelen aangewezen die voor het vangen en doden van de aldaar bedoelde dieren mogen worden gebruikt. In deze situatie worden als middel geweren (al dan niet met demper en nachtzichtapparatuur op het geweer) aangevraagd. Voor verdere voorwaarden en eisen aan een geweer en munitie wordt verwezen naar artikel 11.79, 11.80 en 11.82 tot en met 11.84 Bal.

Op basis van artikel 11.31 Bal kunnen maatwerkvoorschriften worden getroffen. Er is aangevraagd om nachtzichtapparatuur toe te passen op grond van 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid.

Tevens is verzocht om het gebruik van een demper toe te staan op grond van artikel 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid Bal.

Daarnaast is een maatwerkvoorschrift aangevraagd voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of op terreinen onmiddellijk grenzend aan die bebouwingscontour o.g.v. 11.31 lid 2 jo. 11.83 lid 1 onder b Bal.

A.2.2. Maatwerkvoorschrift vergunning zonder faunabeheerplan

Tenslotte is er een maatwerkvoorschrift aangevraagd voor het beperken van de populatie damherten, zonder dat hiervoor een faunabeheerplan is vastgesteld o.g.v. artikel 11.63, derde lid, jo. 11.63, eerste lid Bal.

B. TOETSINGSKADER

De aanvragen zijn getoetst aan:

- de Omgevingswet
- het Omgevingsbesluit
- de Omgevingsregeling
- het Besluit kwaliteit leefomgeving

- het Besluit activiteiten leefomgeving
- de Omgevingsverordening Fryslân 2022
- de Nota faunabeleid Fryslân
- de Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân 2019.

B.1. Wetgeving

Artikel 5.1, tweede lid, onder g van de Omgevingswet jo. 11.54, eerste lid, onder a van het Bal verbieden het opzettelijk doden van damherten zonder vergunning van Gedeputeerde Staten. Op basis van art. 8.74l Besluit kwaliteit leefomgeving (hierna: Bkl) kan ons college slechts een omgevingsvergunning verlenen voor het beperken van de omvang van de populatie van het damhert, indien is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- zij is nodig (o.a.):
 - in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 - ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.
- er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

B.2. Beleid

B.2.1. Nota Faunabeleid Fryslân

Het provinciaal beleid voor het beheer en schadebestrijding in de provincie Fryslân is vastgelegd in de 'Nota Faunabeleid Fryslân' (20 maart 2024). Hierin is vastgelegd hoe ons college invulling geeft aan de wettelijke taken op het gebied van beheer en schadebestrijding voor soorten.

B.2.2. Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân

Aanrijdingen met damherten, de overige signalen vanuit de verschillende hoeken vanuit de samenleving en de resultaten van het rapport Van den Brink/Dekker hebben in september 2019 tot het opstellen van de 'Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' (3 september 2019) geleid. De conclusies en adviezen vanuit het rapport Van den Brink/Dekker worden daarin voor een groot deel overgenomen.

Algemene uitgangspunten in de beleidsnotitie zijn:

1. Het damhert komt van nature niet in Fryslân voor.
2. Alle damherten in Fryslân zijn afkomstig uit gevangenschap of zijn nakomelingen van gehouden dieren.
3. Er is tot nu toe geen uitwisseling aangetoond tussen de verschillende (deel)populaties damherten.
4. De provincie streeft niet naar een vrij levende populatie damherten in Fryslân vanwege voorkoming van schade en in het belang van de verkeersveiligheid.
5. Daaraan gekoppeld geldt dat ontwikkeling en vestiging van nieuwe populaties damherten niet zal worden toegestaan.
6. Er zijn in Nederland geen onbeheerde damhertpopulaties die op termijn niet tot problemen hebben geleid (verkeersongevallen, schade aan flora en fauna, overlast voor omwonenden).

Daaraan voegt het college in de beleidsnotitie nog drie specifieke randvoorwaarden toe. Deze randvoorwaarden hebben als doel het welzijn van het damhert niet onnodig in het geding te brengen. Eventueel ingrijpen dient zo effectief mogelijk te zijn, met zo min mogelijk afschot. Waar damherten worden toegestaan moet dit ook op zodanige wijze kunnen dat er een gezonde, levensvatbare populatie mogelijk is. De drie specifieke randvoorwaarden zijn:

- Een minimale omvang voor een levensvatbare populatie moet (op locatie) mogelijk zijn zonder dat nu en in de toekomst de wettelijke belangen in gevaar gebracht kunnen worden.
- Ingrijpen op het juiste moment, voordat er sprake is van een exponentiele groei.
- Beheer leidt per saldo, cumulatief beschouwd, tot het minste afschot.

C. TOETSING AANVRAGEN

C.1. Omgevingsvergunning beperken populatie damherten Oranjewoud-Katlijk

Deze aanvraag wordt getoetst aan de beoordelingsregels van artikel 8.74l van Bkl. Volgens dit artikel wordt de omgevingsvergunning alleen verleend als:

- a. er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- b. de activiteit nodig is in het kader van een wettelijk belang;
- c. de activiteit geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

In dit hoofdstuk wordt de aanvraag getoetst aan bovenstaande eisen.

C.1.1. Geen andere bevredigende oplossingen

Bij de uitvoering van het beleid dient, conform de Ow, eerst ingezet te worden op alternatieve maatregelen. Onderhavige omgevingsvergunning beperkt zich tot het gebied Oranjewoud-Katlijk, zoals aangegeven op de aan dit besluit verbonden kaart (bijlage 2). De geregistreerde aanrijdingen in het gebied Oranjewoud-Katlijk vinden grotendeels plaats op de N380/Schoterlandseweg tussen de aansluiting met de A32 en Nieuwehorne. Met betrekking tot de preventieve maatregelen wordt dan ook gefocust op deze 'hotspot'.

De Dierenbescherming e.a. hebben een '*Leidraad verminderen aanrijdingen met reeën*' opgesteld in maart 2017. Daarin is opgenomen welke preventieve maatregelen er getroffen kunnen worden om schade door edelhert, ree en damhert te voorkomen of te beperken. De volgende maatregelen worden daar geopperd:

- a. Lagere snelheid
- b. Aanpassen bermen
- c. Wildwaarschuwingssysteem
- d. Virtueel hekwerk
- e. (Elektrische) afrastering
- f. Inrichting leefgebied

Tevens is in de Leidraad een stroomschema opgenomen. Daarin wordt gesteld dat allereerst het bermbeheer op orde dient te zijn en vervolgens gekeken moet worden wat de oorzaak is voor de aanrijdingen. Dit lijkt m.n. in het gedrag van het damhert te zitten, nu niet bekend is dat andere activiteiten ervoor zorgen dat het damhert naar de weg getrokken wordt. De N380 betreft een weg waar de maximale snelheid niet altijd nageleefd wordt. Het advies van de

Dierenbescherming is in dat geval om te werken met waarschuwborden of wildwaarschuwingssystemen met rasters.

Van den Brink/Dekker (2019) raden in hun rapport aan om allereerst te zoeken naar preventieve maatregelen in de vorm van verkeersremming, waarschuwborden en mogelijk (bij vaste oversteekplaatsen) een verkeerssluis of een vergelijkbare maatregel. Dit sluit aan bij het advies van de Dierenbescherming in de Leidraad. De voorgestelde maatregelen zullen hieronder bij langs gelopen worden.

C.1.1.1 Getroffen maatregelen

Naar aanleiding van de aanrijdingen op de N380 en het advies van Van den Brink/Dekker uit 2019 zijn in 2020 en 2022 (m.u.v. de standaard waarschuwborden, deze staan er al geruime tijd) de volgende maatregelen uitgevoerd.

- a. N380 standaard waarschuwborden
- b. N380 dynamische borden
- c. N380 snelheidsbeperkende maatregelen

a. N380 - standaard waarschuwborden

Op de N380 staan op meerdere plekken verkeersborden (RW 1990 J27), zijnde waarschuwborden voor overstekend wild. Hieronder is daarvan een voorbeeld weergegeven ter hoogte van Katliker Skar. Ondanks dat deze borden al gedurende meerdere jaren aanwezig zijn, heeft dit niet geleid tot een merkbare afname van het aantal aanrijdingen. Ook blijkt uit onderzoek van dhr. Ooms uit 2010 dat deze waarschuwborden niet voldoende effectief zijn.⁶⁷

b. N380 - dynamische borden (wildwaarschuwingssysteem)

Op de N380 zijn aan het begin van 2022 dynamische verkeersborden geplaatst. Dit betreft een variant op het wildwaarschuwingssysteem als beschreven in de 'Leidraad verminderen aanrijdingen reeën'. Deze borden lichten middels een sensor op wanneer een weggebruiker het bord nadert. De borden werken alleen in die perioden en op die tijden dat de kans op aanrijdingen (overstekend wild) het grootst is. Het verschil tussen dynamische borden en standaard waarschuwborden is dat de dynamische borden oplichten en derhalve minder

⁶ <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/BIJ12-Bronbestand-Ruimtelijke-Monitor-Faunaschade-30-05-2024.xlsx>

⁷ Wildongevallen: Preventieve maatregelen en hun toepassingsgebied 31 mei 2010 J.W. Ooms.

snel opgaan in het normale beeld en dan ook minder snel niet meer opgemerkt zullen worden. Hierdoor is minder snel sprake van gewenning bij de weggebruiker.

c. N380 - snelheidsbeperkende maatregelen

In 2020 zijn twee chicanes⁸ aangelegd in de Schoterlandseweg (N380) om het verkeer aldaar af te remmen van 80 naar 60 kilometer per uur.

Op onderstaande afbeelding zijn de dynamische borden en de chicanes weergegeven. De standaardborden staan verspreid door het gehele gebied.

Maatregelen Schoterlandseweg. Groene cirkels: chicanes. Rode pijlen: dynamische borden.

C.1.1.2 Niet getroffen maatregelen

Rasters: Het plaatsen van rasters langs de N380 is geen mogelijkheid. De aanwezige bebouwing staat in lintvorm verspreid langs de weg, met korte tussenafstanden. Een systeem van rasters zou voor dit gebied betekenen dat erven en huizen niet of slecht toegankelijk worden. Rasters zijn slechts effectief indien die aaneengesloten over een grote afstand of over de totale lengte van de weg worden geplaatst of benut worden om dieren te begeleiden naar een (onder)doorgang. Daarnaast wordt door het plaatsen van rasters de uitwisseling tussen populaties van andere dieren sterk bemoeilijkt dan wel onmogelijk gemaakt.

In eerdergenoemde uitspraak van de rechtbank Leeuwarden (27 januari 2011) oordeelt de rechtbank ten aanzien van de inzet van rasters en bermbeheer als andere bevredigende maatregelen als volgt: *'...verder acht de rechtbank aannemelijk dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Met het college is de rechtbank van oordeel dat het, gelet op de fijnmazigheid van het wegennetwerk in de provincie Fryslân, ondoenlijk is om langs beide zijden van alle wegen reeën werende rasters te plaatsen. Hetzelfde geldt voor het creëren van openheid en overzicht langs die wegen. Het plaatsen van rasters is ook niet altijd gewenst in verband met de wenselijkheid van uitwisseling tussen populaties van reeën en andere dieren'*. Wij zijn van mening dat dit ook geldt ten aanzien van preventieve maatregelen voor het damhert. Zoals aangegeven komen die in veel gevallen overeen met de maatregelen ten behoeve van het ree.

⁸ Constructie ter vertraging van het verkeer.

Bermbeheer: De bermen langs de N380 betreffen kale bermen met bomen. Deze bermen betreffen geen aantrekkelijk foerageergebied voor damherten en hebben niet op die wijze een aantrekkende werking op damherten. Kap van bomen is naar het oordeel van ons college een te grote ingreep in het landschap en kan mede leiden tot het in de Leidraad beschreven compensatie effect waarbij automobilisten een hogere snelheid zullen hanteren. Ook kan niet verwacht worden dat alle bomen langs de weg gekapt worden. Bermbeheer is derhalve naar het oordeel van ons college geen andere bevredigende maatregel.

Virtueel hekwerk: Een virtueel hekwerk bestaat uit een reeks sensoren in de wegbermen die geactiveerd worden door de koplampen van naderende voertuigen, waarna er richting de berm en het achterland een geluids- en lichtsignaal wordt geproduceerd. Als het voertuig is gepasseerd, doven alle signalen weer uit. Het idee hierachter is dat dieren die in de wegberm staan en de weg willen oversteken, door de optische en akoestische signalen worden gewaarschuwd voor naderend verkeer en dan besluiten om niet over te steken en/of de wegberm te verlaten. De verwachting is dat de dieren de oversteek wel weer maken nadat de signalen zijn gedoofd, zodat er geen absolute barrière ontstaat.

In Nederland is het virtueel hekwerk in de provincie Gelderland op drie plekken toegepast in een pilot, er is helaas geen onderzoeksrapport verschenen voor deze pilotprojecten. Buiten Nederland is vooralsnog geen wetenschappelijk onderzoek gepubliceerd waarin de effecten van een virtueel hekwerk op aanrijdingen met reeën of andere hoefdieren zijn onderzocht. Er zijn in 2019 wel twee effectenstudies gepubliceerd welke gaan over diverse soorten waaronder middelgrote zoogdieren. Uit deze onderzoeken blijkt niet dat er een significantie reductie is van het aantal aanrijdingen als gevolg van het virtuele hekwerk, wel is duidelijk dat er meer onderzoek nodig is op andere wegen voor een langere periode om inzicht te krijgen in de potenties van een virtueel hekwerk in het terugdringen van aanrijdingen met fauna.⁹ Uit het onderzoek wat door Wageningen Environment Research is uitgevoerd blijkt dat het toepassen van een virtueel hekwerk niet bijdraagt aan een significante daling van het aantal aanrijdingen met reeën. Om vast te stellen of er na het toepassen hiervan sprake is van een reëel effect zijn meer meetjaren nodig. Hierbij moet ook rekening worden gehouden dat bij de dieren gewenning aan een maatregel kan optreden, waardoor na enige jaren een eventueel reëel effect weer verdwijnt. Eveneens moet rekening worden gehouden met het mogelijke effect van deze maatregel op andere diersoorten.

Gezien de hoge kosten die gemoeid zijn met het plaatsen van een virtueel hekwerk en de wetenschappelijke onderzoeken over de onzekerheid over de effectiviteit van de maatregel is er niet voor gekozen om deze maatregel toe te passen, dit betreft geen andere bevredigende oplossing.

C.1.1.3 Beoordeling andere bevredigende maatregelen

Als hierboven beschreven, zijn de afgelopen jaren langs de N380 diverse preventieve maatregelen getroffen. Desondanks is het aantal aanrijdingen met damherten zeer sterk gestegen in de jaren nadien. Zo is na het treffen van snelheidsmaatregelen in 2020/2021 het aantal aanrijdingen toegenomen van 4 in 2020 naar 33 in 2023. Na het plaatsen van de dynamische borden in 2022 is het aantal aanrijdingen toegenomen van 16 in 2022 naar 33 in 2023. Hieruit blijkt dat deze maatregelen niet afdoende zijn. Als beschreven onder het kopje 'Niet getroffen maatregelen', zijn er ook geen andere bevredigende maatregelen voorhanden.

⁹ Effectiviteit van maatwerkbeheer en een virtueel hekwerk op verkeersslachtoffers onder reeën Wageningen Environmental Research mei 2024 p. 13,14.

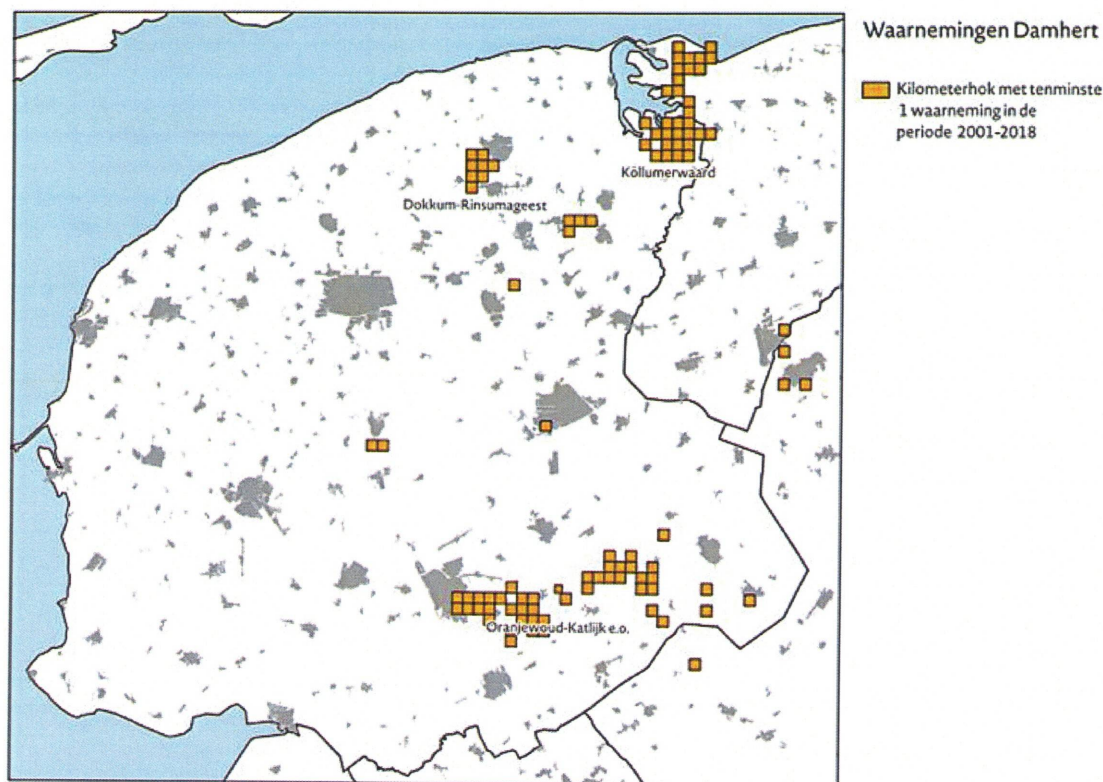
C.1.2. Wettelijk belang

De vergunning voor het beperken van de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk is aangevraagd in het kader van de verkeersveiligheid. Verkeersveiligheid valt onder de volksgezondheid en openbare veiligheid als genoemd in artikel 8.74I van het Bkl.

C.1.2.1 De populaties damherten in Fryslân

Voor de (deel)populatie(s) damherten in Fryslân gaat het in alle gevallen om uit gevangenschap ontsnapte dieren, die zich in de afgelopen 15-20 jaar zelfstandig in het wild hebben kunnen handhaven of vermeerderen en inmiddels als beschermd inheemse populatie¹⁰ beschouwd kunnen worden.

Op onderstaande kaart worden de waarnemingen van damherten in Fryslân weergegeven:

Zoals tevens blijkt uit het rapport van Boerema Van den Brink en Jasja Dekker Dierecologie uit 2019, zijn er 4 populaties damherten in Fryslân te onderscheiden:

1. Dokkum-Rinsumageest
2. Kollumerwaard
3. Oranjewoud-Katlijk
4. Makkinga-Elsloo

Omvang populaties

¹⁰ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/damhert-dama-dama>.

In het rapport 'Damherten in Fryslân, verkenning en blik op de toekomst' van Boerema & van den Brink/Bob van den Brink en Jasja Dekker Dierecologie, d.d. 24 januari 2019 (verder: rapport Van den Brink/Dekker) wordt, evenals in de 'Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' d.d. 3 september 2019 (hierna: de beleidsnotitie), benoemd dat er verschillende (deel)populaties damherten in Fryslân zijn. Het ging in 2019 om de volgende (deel)populaties:

Gebied	Omvang populatie
Kollumerwaard (Lauwersmeer)	Ca. 20 – 50
Dokkum-Rinsumageest	Ca. 40
Oranjewoud-Katlijk	Ca. 130 - 150
Makkinga-Elsloo	Ca. 11 – 12 hundes ¹¹

Cijfers betreffen aantallen die waargenomen zijn tijdens tellingen in 2019.

Uit het rapport wordt vanuit de daarin opgenomen prognose ook duidelijk dat in 2019 te verwachten viel dat:

- de verschillende deelpopulaties een - al dan niet sterke - groei zullen (gaan) laten zien;
- er mogelijk sprake zal zijn van onderlinge uitwisseling (migratie) tussen de deelpopulaties.

Deze prognose voor de groei van de (deel)populaties damherten:

Populatie	Huidige omvang (2019)	Prognose 2025 incl. 10% verkeerssterfte	Prognose 2025 incl. 5% verkeerssterfte	Prognose 2025 zonder verkeerssterfte
Kollumerwaard (Lauwersmeer)	20 - 50 ¹²	n.v.t.	n.v.t.	350
Dokkum/Rinsumageest	≥ 40	150	250	400
Oranjewoud/Katlijk	130 - 150	200	400	650
Makkinga/Elsloo	11 a 12	n.b.	n.b.	n.b.

Het rapport uit 2019 gaf aan dat met name *“de damhertenpopulatie in het gebied Oranjewoud/Katlijk e.o. nu op het punt lijkt te staan om sterk in omvang toe te nemen”*.

Sinds 2022 worden in alle WBE's tellingen uitgevoerd van de daar aanwezige damherten. In Oranjewoud-Katlijk is dat al sinds meerdere jaren, waarbij wij hieronder de aantallen damherten sinds 2019 weergeven.

Aantallen damherten tot en met 2024 (2019-2021 cijfers Wbe, 2022-2024 cijfers Fbe)

Damhert	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kollumerwaard (Lauwersmeer)	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	0	196	307
Dokkum-Rinsumageest	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	52	58	62
Oranjewoud-Katlijk	134	150	265	309	508	628
Makkinga-Elsloo	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	47	69	63
Eindtotaal	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	408	831	1060

¹¹ Betreft hier cijfers uit 2019 afkomstig uit 'Damherten in Fryslân, verkenning en blik op de toekomst' van Boerema & van den Brink/Bob van den Brink en Jasja Dekker Dierecologie, d.d. 24 januari 2019.

¹² Later uitgevoerde tellingen door middel van drones bevestigden het aantal van 50 tot 55 dieren.

Telprotocol

De tellingen als hierboven weergegeven zijn gebaseerd op grofwildtellingen die jaarlijks onder coördinatie van de wbe's worden uitgevoerd. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van het landelijk telprotocol reeën van de Vereniging Het Reewild. De Fbe geeft aan dat het doel van deze tellingen is om kwantitatieve gegevens over de hertenpopulaties van reeën en damherten te verkrijgen, waarmee de noodzaak en uitvoering van duurzaam beheer kan worden onderbouwd. Het protocol is volgens de Fbe ook toepasbaar voor andere hoefdieren zoals damherten, door de systematische aanpak en het gebruik van vaste telgebieden. Net als reeën hebben damherten een diffuus verspreidingspatroon en gebruiken zij structuurrijke landschappen. Dit betekent dat de methode met meerdere telrondes en vaste telroutes naar de mening van de Fbe effectief is om betrouwbare trendgegevens te verkrijgen.

Telrondes volgens het protocol vinden als volgt plaats: "De tellingen vinden plaats in afgebakende telgebieden, die zo zijn ingericht dat ze binnen één telronde volledig kunnen worden geïnventariseerd. Om trends in de populatieontwikkeling te bepalen, worden in het voorjaar drie onafhankelijke telrondes uitgevoerd tijdens opeenvolgende schemerperiodes. Deze telrondes vinden jaarlijks op hetzelfde moment plaats, namelijk eind maart-begin april. Telgegevens worden geregistreerd op gestandaardiseerde formulieren en ingetekend op kaarten van het telgebied. Daarbij worden de exacte locaties van waargenomen damherten vastgelegd, evenals kenmerken zoals geslacht en leeftijdscategorie. Waar mogelijk wordt gebruikgemaakt van geografische coördinaten om de nauwkeurigheid te vergroten. De waarnemingen worden vervolgens gevalideerd door de verantwoordelijke coördinatoren om fouten, dubbeltellingen en incorrecte determinaties te corrigeren."

De gegevens worden vervolgens verwerkt in het faunaregistratiesysteem (FRS). De telronde met het hoogste aantal waarnemingen wordt gebruikt om een minimumaantal aanwezige damherten per gebied te bepalen. Hiermee kunnen trends in de populatieontwikkeling gevolgd worden en wordt een minimale populatieomvang weergegeven. De tellingen worden primair vanuit voertuigen uitgevoerd, om verstoring te minimaliseren en de betrouwbaarheid van de tellingen te waarborgen. Waar dit niet mogelijk is, worden tellingen vanuit telposten uitgevoerd.

Bij het telprotocol worden dubbeltellingen voorkomen door vaste routes te rijden, op hetzelfde moment te tellen en niet meer dan éénmaal over dezelfde route te rijden. Daarnaast wordt door de tellers gekeken naar de samenstelling van de groepen damherten en de individuele kenmerken van de herten.

Van den Brink en Dekker hebben aanvullend in hun advies van 2025 over het telprotocol het volgende gezegd:

"De huidige tellingen geven een populatietrend weer, en in een gebied als Oranjewoud/Katlijk is het zeer waarschijnlijk tijdens de (trend)tellingen dieren worden gemist. Dus een exact aantal damherten is niet vast te stellen. Wel kan een globale indruk van de aantallen dieren, en met name de MNA, gebruikt worden als indicatie voor het aantal aanrijdingen.

Veel dieren in dit gebied betekent automatisch meer aanrijdingen. Minder dieren zal tot minder aanrijdingen leiden. Ook de "leidraad Verminderen aanrijdingen reeën" vermeldt dat er een significante relatie is tussen het aantal getelde reeën en het aantal geregistreerde aanrijdingen in een tiental provincies. Deze gegevens stammen uit 2009. Gegevens uit latere jaren laten een soortgelijke relatie zien (Koch 2014; Groot Bruinderink et al., 2012 en Schoon, 2011). Het is duidelijk dat er een correlatief verband is tussen aantallen aanrijdingen en het aantal reeën. Eenzelfde verband kan worden verwacht tussen de aantallen aanwezige damherten en de aanrijdingen met damherten. Meer recent is hier in het faunabeheerplan

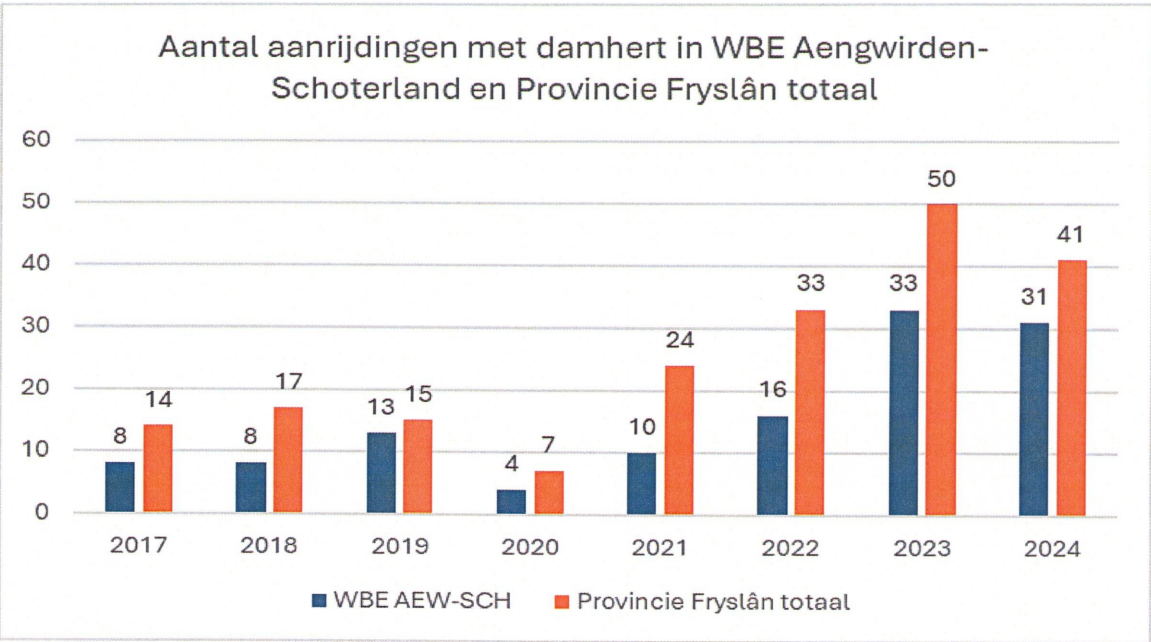
van Flevoland (grote hoefdieren) 2024-2028 voor de damherten het volgende vermeld: “Zowel Groot Bruinderink (Groot Bruinderink, 2010) als Schoon (Schoon, C.F.; 2011) vonden in hun afzonderlijke onderzoeken naar het voorkomen van wildaanrijdingen in een tweetal Nederlandse provincies (respectievelijk Gelderland en Utrecht) een relatie tussen de dichtheid aan dieren in een bepaald gebied en het aantal aanrijdingen met die dieren op de wegen in dat gebied”.

De huidige tellingen geeft de ondergrens aan van het aantal werkelijk aanwezige hoefdieren (lees in deze ‘damherten’), die kan/moet dienen als trend om te zien of een populatie in aantal stijgt, gelijk blijft of afneemt.”

Wij vinden de benadering van de Fbe en van Van den Brink en Dekker plausibel en navolgbaar. Wij leiden hieruit af dat het Telprotocol Reewild gehanteerd kan worden om een minimale populatie damherten vast te stellen. Met deze minimumaantallen aanwezige damherten kan een trend bepaald worden. Hiermee kan bepaald worden of er een verband is tussen het aantal aanrijdingen en de omvang van de populatie damherten.

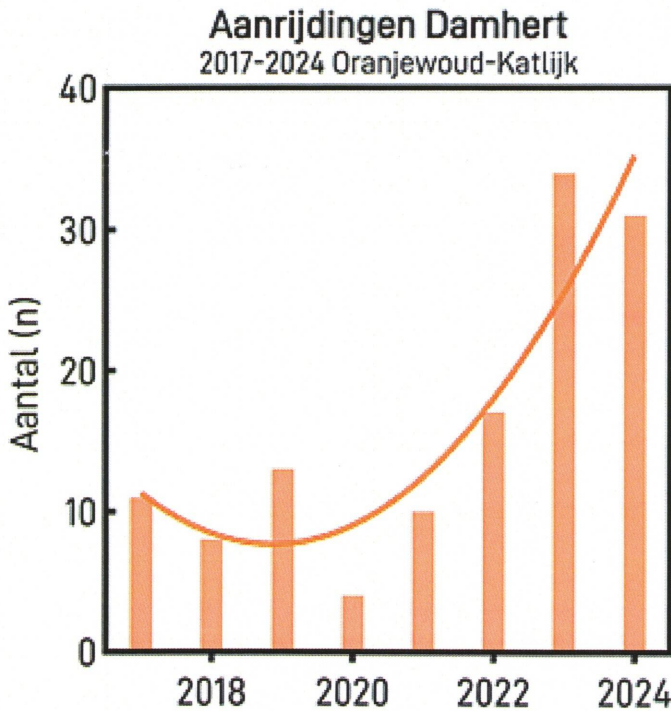
C.1.2.2 Verkeersongevallen

Hieronder wordt het aantal aanrijdingen in de WBE Aengwirden-Schoterland (waar de populatie Oranjewoud-Katlijk valt) weergegeven, evenals het aantal aanrijdingen in de gehele provincie Fryslân.¹³

In onderstaande tabel wordt het verloop van het aantal aanrijdingen in Oranjewoud-Katlijk weergegeven.¹⁴

¹³ De aanrijdingcijfers voor 2024 zijn nog niet compleet, de registraties van o.a. Rijkswaterstaat moeten nog verwerkt worden.
¹⁴ De aanrijdingcijfers voor 2024 zijn nog niet compleet, de registraties van o.a. Rijkswaterstaat moeten nog verwerkt worden.

Deze gegevens worden jaarlijks verzameld door de Fbe. Valwildcoördinatoren zetten aanrijdingen in FRS. Deze gegevens worden vervolgens gecontroleerd door de Fbe. Ook cijfers van andere organisaties worden beoordeeld en geregistreerd, zoals bijvoorbeeld van de politie en van Rijkswaterstaat. Vanuit deze laatste organisaties is niet altijd duidelijk of het om een damhert of ree gaat. De Fbe beoordeelt daarom deze cijfers voordat ze definitief worden toegevoegd aan het FRS. Hierdoor beschikt de Fbe over een goed (zo compleet mogelijk) en betrouwbaar (gevalideerd) overzicht van het aantal valwildmeldingen over meerdere jaren in Fryslân.

Impact aanrijding damhert

Een botsing met een damhert resulteert in materiele schade, dierenleed en de kans op letselschade. De impact van een botsing met een damhert van circa 50-60 kg is vele malen groter dan die met een ree van circa 12-18 kg. Tot nu toe hebben ongelukken in het gebied Oranjewoud-Katlijk alleen plaatsgevonden op wegen waarop 60 km/uur of 80 km/uur mag worden gereden alsmede bij op- en afritten van rijkswegen. Met de toegenomen populatiedichtheid en de geconstateerde uitbreiding van het gebied waar damherten voorkomen, neemt de kans op aanrijdingen met hogere snelheden, en navenant grotere kans op ernstiger schade, op één van de omliggende rijkswegen (A7 en A32) toe.

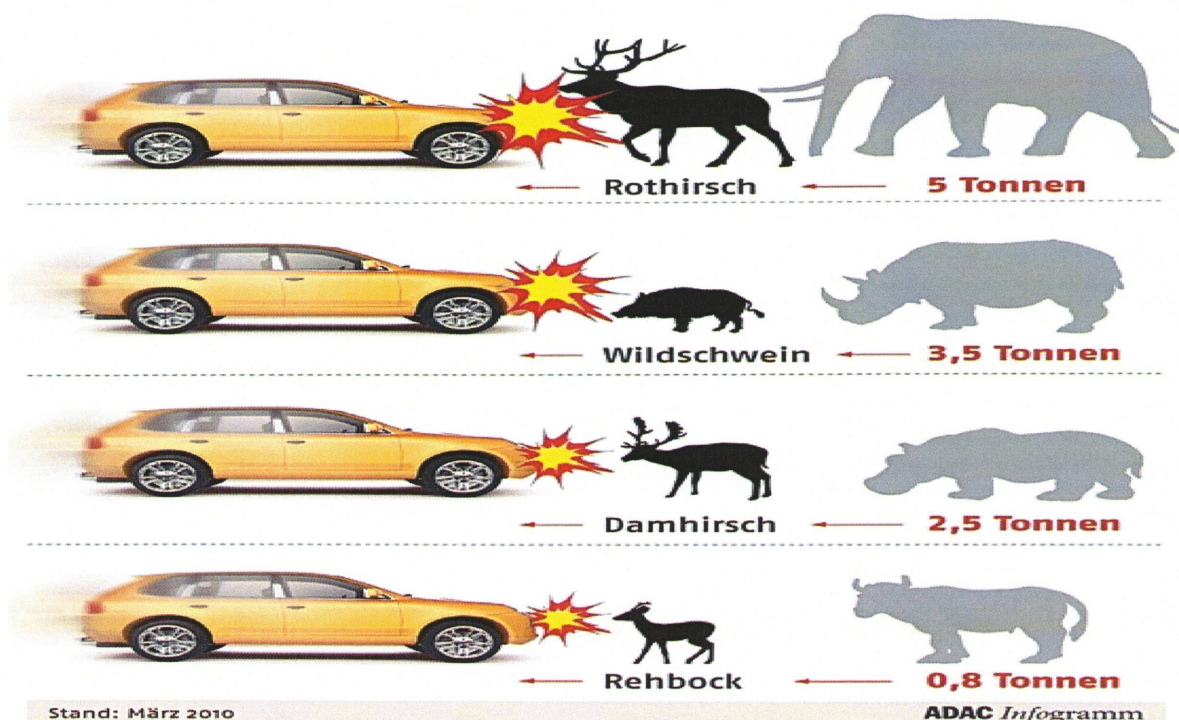
Daarnaast ontstaan ongelukken door schrikreacties van bestuurders wanneer damherten plotseling oversteken of zelfs alleen maar langs de kant van de weg opduiken. Daaronder vallen ook ongevallen met achteropkomend verkeer.

Vanwege de grote impact van aanrijdingen met damhert en de sterk toegenomen kans daarop bij de huidige migratie van damherten vanuit het kerngebied Oranjewoud-Katlijk, acht ons college de voorliggende omgevingsvergunning noodzakelijk om ingrijpen in de populatieomvang mogelijk te maken.

ADAC

Aufprallgewicht von Wildtieren (in Tonnen bei Tempo 60)

Beim Zusammenstoß zwischen Pkw und Wildtieren wirken starke Kräfte auf das Fahrzeug ein. Die Wucht, mit der ein Rothirsch bei Tempo 60 in die Frontpartie eines Autos einschlägt, entspricht dem Gewicht eines ausgewachsenen Elefanten: Fünf Tonnen.

15

C.1.2.3 Natuurlijke regulering populatieomvang

Het gebied Oranjewoud-Katlijk typeert zich door de afwisseling van agrarische percelen, historische landgoederen met parkachtige elementen, dorpen en natuurgebieden met heide en ruigtes beheert door Staatsbosbeheer of It Fryske Gea. Het landschap typeert zich door houtwallen, oude hakhoutbossages, poelen en vijvers en kleine bossages afgewisseld in het kerngebied rondom de dorpen. De landerijen bestaan uit meer open velden, veelal omzoomd met boomwallen. Het damhert is niet kieskeuring in de keuze van zijn voedsel. In het gebied Oranjewoud-Katlijk is voedsel voldoende aanwezig. Daardoor is er geen sprake van natuurlijke regulering van de populatieomvang.

In de notitie van Van den Brink en Dekker uit 2025 blijkt dit ook. Zij zeggen hierover het volgende:

“Net als veel andere soorten herten zijn damherten herbivoren, maar ze zijn niet kieskeurig als het gaat om hun dieet. Ze eten grassen, eikels en ander fruit dat door bomen wordt geproduceerd, bladeren, takjes en struikgewas. Hun voorkeuren hangen af van wat beschikbaar is. Het damhert is een zogenaamde intermediate feeder. Een soort die zowel kan overleven op schrale gronden, maar net zo goed gedijt op

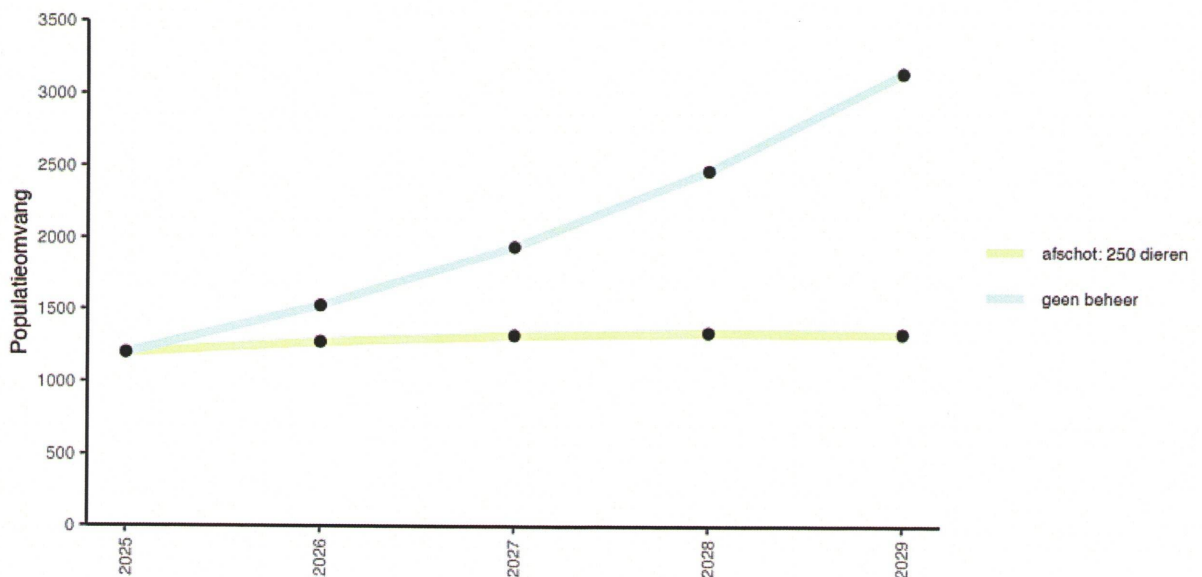
¹⁵ DJV/ADAC/DVR. Tips beveiliging wegen overstekend wild.

(voedsel)rijke gronden. Hoewel damherten in principe zich het liefst ophouden in gebieden met bos en de nodige dekking, zien we in Nederland ook dat ze zich ook prima weten te handhaven op open (landbouw)gebieden en ook in de nabijheid van menselijke bewoning. Vanwege hun intermediaire voedselkeuze kunnen damherten ook op locaties overleven waar voor andere grazers, waaronder het ree (zijnde een browser, een soort die vooral kleine hoeveelheden van voedselrijke knoppen en kruiden eet) niets meer te halen valt.”

C.1.2.4 Beperken populatie damherten

Voor onderhavige vergunning wil ons college zich samen met de Fbe inzetten voor een stabilisatie van de populatie damherten in het gebied Oranjewoud Katlijk. Jasja Dekker dierecologie heeft een berekening gedaan van het aantal dieren dat jaarlijks afgeschoten moet worden om te komen tot een stabilisatie van de populatie. Hierover zegt Dekker het volgende:

“In 2024-2025 is geen populatiebeheer uitgevoerd. De populatie zal zijn toegenomen. Uitgaande van een jaarlijkse groei van 27% zoals voorspeld door het model, is een afschot van 250 dieren per jaar nodig (analoog aan het werkplan van Fbe verdeeld over 100 kalveren en 150 hinds) om de populatie te stabiliseren (figuur 3).

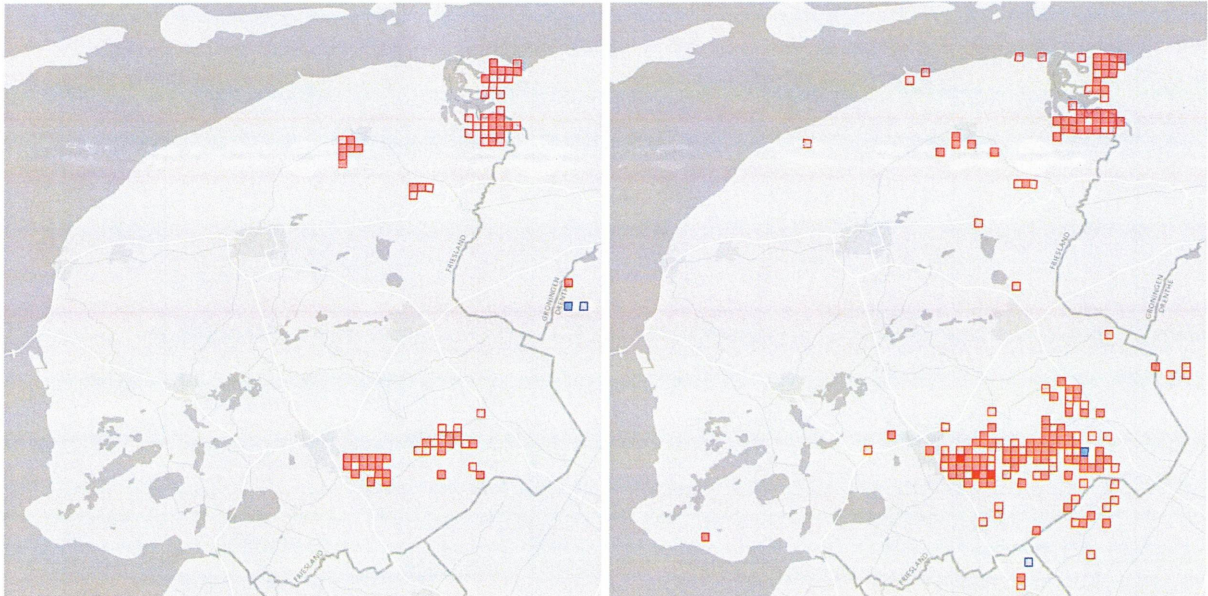

Figuur 3. Prognose van de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk zonder beheer en bij afschot van 250 dieren vanaf 2025-2026.”

Uit bovenstaande blijkt dat voor een stabilisatie van de populatie damherten nodig is dat 250 dieren per jaar worden afgeschoten. Dit aantal is derhalve opgenomen in de voorschriften van deze vergunning.

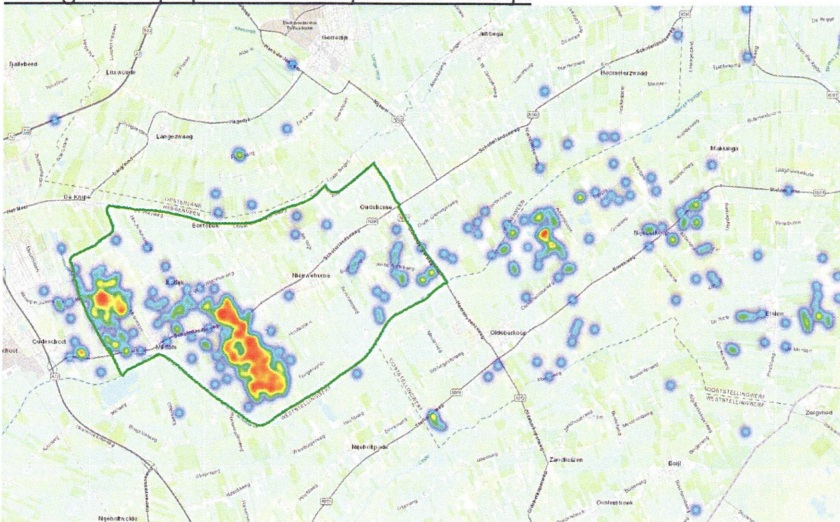
C.1.2.5 Afschotgebied

Provinciebreed nemen aantallen zichtmeldingen van damherten toe. Ook wordt het verspreidingsgebied groter op de plaatsen waar damherten langere tijd in het wild leven. De onderstaande kaarten geven weer hoe de situatie was ten tijde van het opstellen van het damherten beleid – en als beschreven in het eerdergenoemde rapport van Boerema & van den Brink uit 2019 – ten opzichte van de situatie nu.

Zichtmeldingen damherten in Fryslân: Linker afbeelding 2001-2018, rechter afbeelding 2019-2024.¹⁶

Leefgebied populatie Oranjewoud-Katlijk

Deze heatmap toont de verspreiding van gevalideerde damhert zichtmeldingen in de regio Oranjewoud-Katlijk in de jaren 2019-2024 (waarnemingen.nl) – de groene lijn geeft het kerngebied weer.

Hotspot Oranjewoud-Katlijk

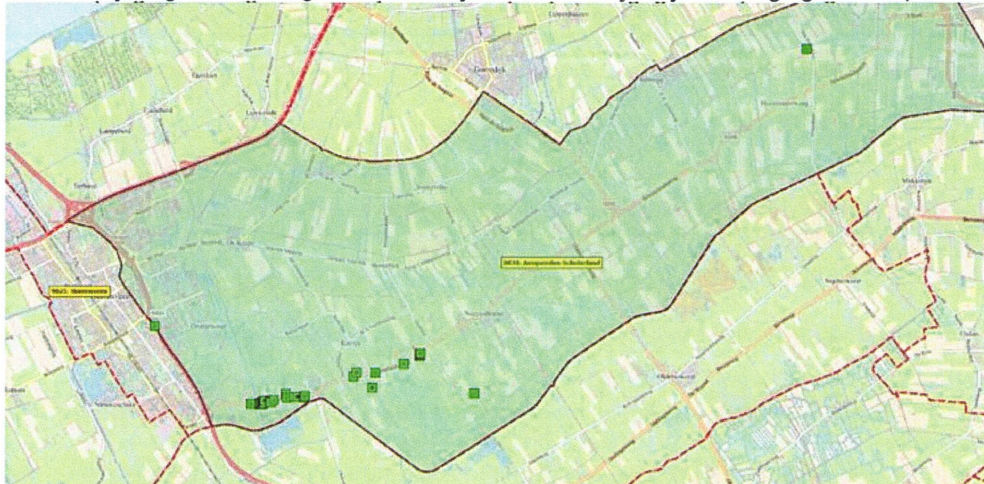
Onder een 'hotspot' wordt verstaan 'risicovolle wegtrajecten waar met zekere regelmaat gevaarlijke situaties optreden als gevolg van damherten op de weg', zoals beschreven in het rapport 'Damherten in Fryslân' uit 2019¹⁷. In dit rapport werd Oranjewoud-Katlijk al aangeduid als duidelijke hotspot, met name de N380. Wanneer wordt gekeken naar de recentere aanrijdingen dan is het duidelijk dat deze hotspot nog altijd de plaats is waar het grootste deel van de aanrijdingen in de regio plaatsvindt (zie figuren hieronder). De N380 kan derhal-

¹⁶ Waarnemingen.nl – gevalideerde zichtmeldingen van damherten (*Dama dama*) in Friesland.

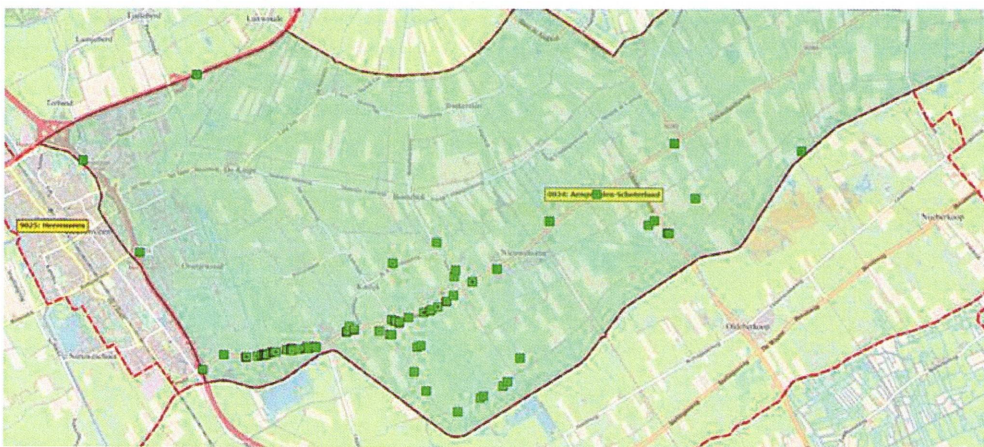
¹⁷ Damherten in Fryslân – Verkenning en blik op de toekomst (2019) opgesteld door L. Boerema in samenwerking met Bob van den Brink & Jasja Dekker Dierecologie.

ve, met de omliggende wegen waar aanrijdingen plaatsvinden als weergegeven op de figuren hieronder, aangemerkt worden als een hotspot.

De aanrijdingen in het gebied Oranjewoud-Katlijk zijn weergegeven op de volgende kaarten:

Aanrijdingen Oranjewoud-Katlijk 2016-2019

Aanrijdingen Oranjewoud-Katlijk 2022-september 2024

Als wij uitgaan van de definitie van een hotspot als hierboven beschreven, kan de N380 tot aan de N353 net voorbij Oudehorne samen met de Tsjongervallei en overige zijwegen waarop aanrijdingen plaatsvinden beschouwd worden als een hotspot.

Bepaling afschotgebied

Het beheergebied beperken tot direct naast de wegen waar aanrijdingen met damherten plaatsvinden is geen realistische optie door de aldaar aanwezige lintbebouwing. Vrijwel langs de gehele N380, en aan de meeste zijweggetjes, liggen woningen (dorpen) en boerenerven. Niet alleen maakt dit het afrasteren van de weg onhaalbaar, het is ook niet haalbaar op deze locaties dieren te schieten.

Dekker en Van den Brink zijn in hun advies van 2025 ingegaan op de vraag of afschot slechts rond de hotspots moet plaatsvinden of ook daarbuiten. Hun advies daarin luidt als volgt:

“Uitgezonderd de reden die is gegeven in de laatste zin van het citaat, zien wij nog steeds een meerwaarde om vooral in de eerste jaren te focussen op afschot rondom de (op dit moment) aanwezige hotspots. Echter, gezien de huidige aantallen damherten in het gebied als geheel is het enkel doen van afschot rondom de hotspots nu niet meer zinvol omdat de hoge populatiedruk in het gehele gebied er steeds toe zal leiden dat (met name jongere) dieren naar de ‘legere’ gebieden worden gedrukt. Wij zien in de huidige situatie een maatwerkaanpak als best haalbare door in een ruime straal rondom de hotspots zo snel als mogelijk in te zetten op verhoogd afschot.”

Op basis van dit advies en bovenstaande gegevens komen wij tot het afschotgebied als opgenomen in bijlage 2. Op deze kaart zijn in het rood de hotspots weergegeven. Daaromheen is in het groen een beheerzone opgenomen, welke aan de zuidkant begrensd is door de Tsjonger, ten westen door de A32, in het noorden door de Dominee Veenweg en in het oosten door de N353.

C.1.2.6 Beoordeling belang verkeersveiligheid

Naar aanleiding van bovenstaande constateert ons college dat de populatie in Oranjewoud-Katlijk de grootste is van de populaties in Fryslân. Tevens vinden in dit gebied de meeste aanrijdingen plaats, meer dan de helft van het totaal aantal aanrijdingen in Fryslân.

Aan de hand van de gegevens kan geconcludeerd worden dat het aantal aanrijdingen in Oranjewoud-Katlijk onveranderd hoog blijft. Daarom is ons college van mening dat de verkeersveiligheidsbelangen in het geding zijn.

In relatie tot (de openbare veiligheid en volksgezondheid, waaronder) de verkeersveiligheid constateert ons college dat de grootte van een damhert de impact van een aanrijding flink groter maakt dan een aanrijding met bijvoorbeeld een ree. Om die reden is het gevaar van een aanrijding met damherten voor automobilisten erg groot. Daardoor kan niet alleen schade aan auto's worden tegengegaan, maar kan ook worden voorkomen dat er gewonde of zelfs dodelijke slachtoffers vallen.

Naar aanleiding van bovenstaande komt ons college tot de conclusie dat de noodzaak bestaat tot het op korte termijn ingrijpen in de populatie damherten in Oranjewoud-Katlijk. Daarbij zal het doel in eerste instantie zijn dat voorkomen wordt dat het aantal aanrijdingen stijgt, door over te gaan tot afschot van 250 dieren per jaar.

Afschot zal plaatsvinden in het gebied weergegeven in bijlage 2, naar aanleiding van het advies van Van den Brink en Dekker uit 2025.

C.1.3. Gunstige staat van instandhouding

Het damhert is al geruime tijd geleden van de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare dieren (2006) afgehaald vanwege toename in aantal en verspreiding, resulterende in een gunstige staat van instandhouding in Nederland.

Vanuit het rapport van Van den Brink/Dekker uit 2019 wordt duidelijk dat er, voor zover bekend, in het verleden in Fryslân nooit sprake is geweest van in het wild levende populaties damherten. Toch is in de afgelopen vijftien tot twintig jaar op een aantal plaatsen in Fryslân sprake van in het wild (over)levende populaties damherten. Er zijn zelfs meldingen die duiden dat dit al over een langere periode gaande is. Voor alle waargenomen situaties gaat het om - van oorsprong - gehouden dieren die, hetzij opzettelijk, hetzij per ongeluk, in het wild

terecht zijn gekomen. Omdat het in deze situaties ging om meer dan een enkel dier, van beide geslachten, konden deze dieren verwilderen en zich voortplanten. Het is zeker dat alle vrij levende populaties die nu in Fryslân voorkomen op deze manier zijn ontstaan.

Van den Brink/Dekker stellen dat het van belang is dat er minimaal 80 dieren in een populatie overblijven om een duurzame populatie te garanderen. Dit betreft de minimale populatie omvang / Minimum viable population (MVP).

In 2025 hebben Van den Brink/Dekker, naar aanleiding van de uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland opnieuw advies uitgebracht. Ditmaal zijn zij niet alleen op de MVP ingegaan, maar ook op de gunstige staat van instandhouding. Van den Brink en Dekker gaan ervan uit dat bij een stand van minimaal 200 dieren de gunstige staat van instandhouding is geborgd. Daarbij zijn zij nagegaan of:

- i. De soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven,
- ii. Het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden,
- iii. Er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Met een stand van minimaal 200 dieren is volgens Van den Brink en Dekker geborgd dat de stand ook voor de komende 100 jaar kan overleven. Door de landelijk te verwachten ontwikkelingen op het gebied van verstedelijking en het feit dat damherten niet kieskeurig zijn als het gaat om hun dieet en leefgebied, bestaat er zekerheid dat er voldoende groot habitat voor deze soort in Fryslân aanwezig zal blijven.

C.1.4. Conclusie

Ons college is van mening dat onderhavige omgevingsvergunning eraan bijdraagt dat op een zorgvuldige wijze invulling gegeven wordt aan de in de Ow genoemde wettelijke belangen en bepalingen en uitvoering kan worden gegeven aan het beheren van de in onze provincie aanwezige populatie damherten. Naast alle uitgevoerde preventieve maatregelen stelt ons college dat het toestaan van gereguleerd afschot in het gebied Oranjewoud - Katlijk en een randzone daaromheen nodig is ten einde het aantal aanrijdingen in het gebied te kunnen blijven beheersen.

Bij het niet beheren van de inmiddels grote populatie damherten in het gebied Oranjewoud - Katlijk zullen de aantallen verder stijgen tot een schier onbeheersbaar niveau. Hierdoor zullen naar verwachting meer trek- en zwervbewegingen plaatsvinden waardoor meer aanrijdingen in het verkeer ontstaan en een toename van aanrijdingsslachtoffers.

In de vergunning wordt gestreefd naar het stabiliseren van de omvang van de populatie damherten. Dit betekent dat het aantal damherten gedurende deze vergunning niet zal afnemen, maar dat de groei uit de populatie wordt gehaald. Daardoor zal het aantal damherten altijd boven 200 dieren blijven en is de gunstige staat van instandhouding geborgd.

C.2. Omgevingsvergunning voorkomen onnodig lijden

Jaarrond worden zieke en gebrekkige damherten aangetroffen door jagers dan wel gemeld door burgers. De Fbe heeft een aanvraag ingediend tot afschot van zieke of gebrekkige dieren.

Deze aanvraag wordt getoetst aan de beoordelingsregels van artikel 8.74l van het Bkl. Volgens dit artikel wordt de omgevingsvergunning alleen verleend als:

- a. er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- b. de activiteit nodig is in het kader van een wettelijk belang;
- c. de activiteit geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

In dit hoofdstuk wordt de aanvraag getoetst aan bovenstaande eisen.

C.2.1. Geen andere bevredigende oplossingen

Afschot van zieke of gebrekkige damherten vindt slechts dan plaats wanneer het damhert naar de beoordeling van de valwildcoördinator in het belang van het damhert is. Er zijn dan geen andere bevredigende oplossingen voor handen die minder schadelijk zijn voor het betreffende damhert.

C.2.2. Wettelijk belang

Op grond van artikel 8.74l, tweede lid, onder 9° jo. 8.74, tweede lid van het Bkl mag een omgevingsvergunning afgegeven worden ter voorkoming van het onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

C.2.3. Gunstige staat van instandhouding

Met deze vergunning zullen slechts zieke en gebrekkige dieren afgeschoten worden die zonder afschot met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid ook zullen komen te overlijden. Daarom is geen sprake van inbreuk op de gunstige staat van instandhouding.

C.3. Overige besluiten

Naast bovengenoemde omgevingsvergunningen, zijn de volgende maatwerkvoorschriften aangevraagd:

- Maatwerkvoorschrift voor het op basis van een opdracht terugdringen van de omvang van een populatie dieren zonder dat dit wordt uitgevoerd volgens een vastgesteld faunabeheerplan, ex. artikel 11.63, derde lid jo. 11.63, eerste lid Bal.
- Maatwerkvoorschrift voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of op terreinen onmiddellijk grenzend aan die bebouwingscontour, ex. artikel 11.31 lid 2 jo 11.83 lid 1 onder b Bal.
- Maatwerkvoorschrift voor het kunnen gebruiken van een geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur op het geweer, ex. artikel 11.31 lid 2 jo 11.79 lid 5 Bal.
- Maatwerkvoorschrift voor het gebruik van het geweer, al dan niet met geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur, voor zonsondergang en na zonsondergang, ex. artikel 11.31, lid 2 jo 11.83, lid 1, sub a Bal.

Deze maatwerkvoorschriften zijn nodig ter uitvoering van de aangevraagde omgevingsvergunningen. Toetsing op basis van de beoordelingsregels uit artikel 8.74l van het Bkl leidt tot dezelfde beoordeling als onder B.1. Wij verwijzen daarom hiervoor naar hoofdstuk B.1. Wel wordt hieronder nog kort ingegaan op de noodzaak tot verlening van deze maatwerkvoorschriften.

C.3.1. Maatwerkvoorschrift handelen zonder faunabeheerplan

Er is een maatwerkvoorschrift aangevraagd voor het beperken van de populatie damherten, zonder dat hiervoor een faunabeheerplan is vastgesteld o.g.v. artikel 11.63, derde lid, jo. 11.63, eerste lid Bal. Het verlenen van dit maatwerkvoorschrift is mogelijk, omdat het hier gaat om een opdracht tot het beperken van de populatie. Omdat van belang is dat zo spoedig mogelijk wordt ingegrepen om het aantal dieren en daarmee aanrijdingen niet verder te laten oplopen, kan het goedkeuren van een faunabeheerplan niet afgewacht worden. Ook wordt hiermee voorkomen dat op een later moment (nog) meer dieren geschoten moeten worden, doordat de populatie zich verder uitgebreid heeft.

C.3.2. Maatwerkvoorschrift gebruik geweer bebouwingscontour jacht

Daarnaast is een maatwerkvoorschrift aangevraagd voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of op terreinen onmiddellijk grenzend aan die bebouwingscontour o.g.v. 11.31 lid 2 jo. 11.83 lid 1 onder b Bal. Reden hiervoor is dat de damherten zich in en in de nabijheid van de bebouwde kom bevinden en het van belang is dat het afschot kan plaatsvinden op en in de directe nabijheid van een hotspot.

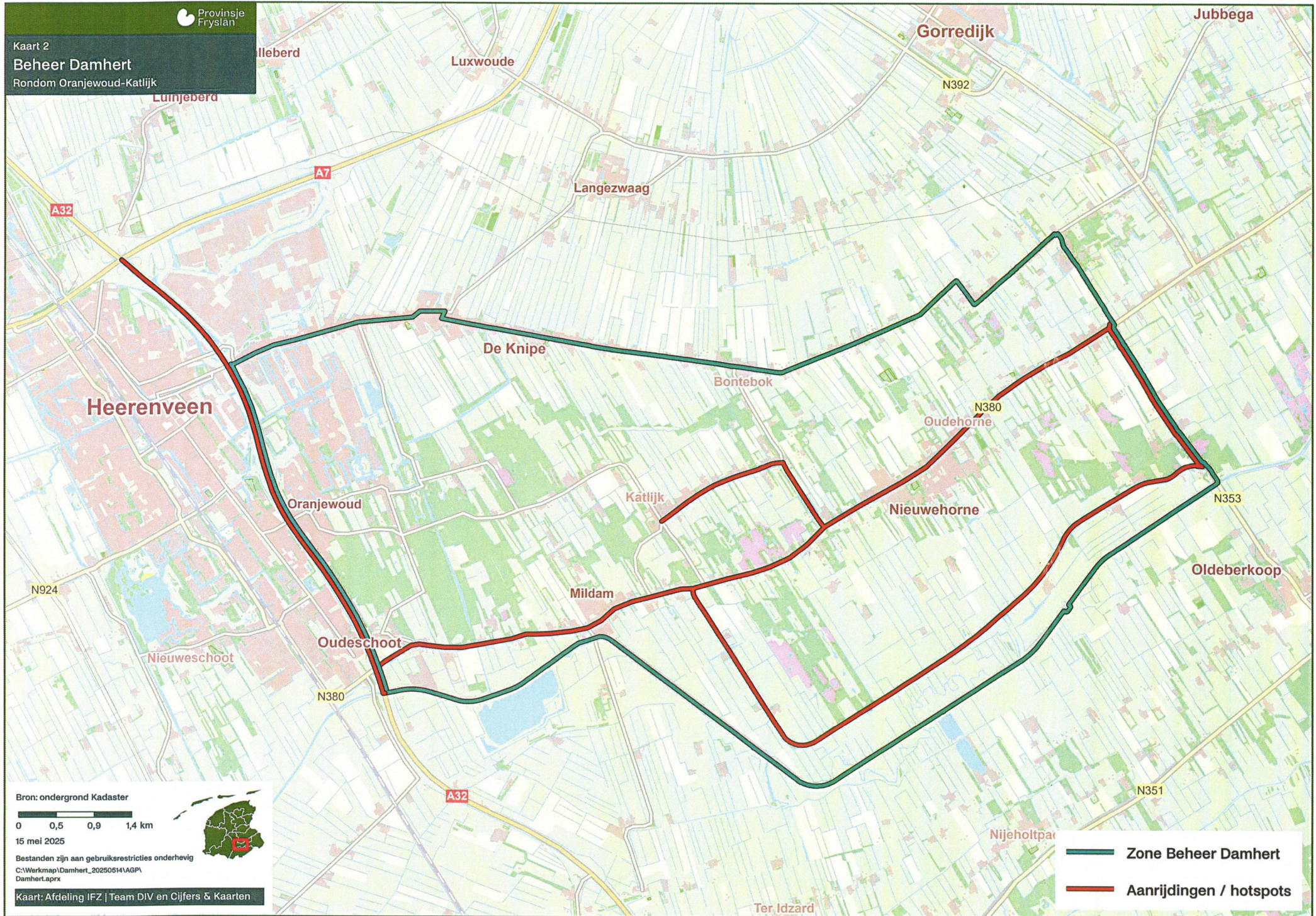
C.3.3. Maatwerkvoorschrift gebruik geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur

Op basis van artikel 11.31 Bal kunnen maatwerkvoorschriften worden getroffen. Er is aangevraagd om nachtzichtapparatuur toe te passen op grond van 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid, om onder verminderde lichtomstandigheden veilig en selectief te kunnen handelen.

Tevens is verzocht om het gebruik van een demper toe te staan op grond van artikel 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid Bal. Dit om de verstoring van damherten, andere fauna en omwonenden te beperken. Tevens wordt hiermee de effectiviteit van het beheer vergroot doordat wordt voorkomen dat de populatie zich te snel gaat verspreiden als gevolg van het geluid door het schot. Opgemerkt dient te worden dat voor de toepassing van een demper een ontheffing nodig is van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Het gebruik van een demper is door dit maatwerkvoorschrift toegestaan, maar niet verplicht.

C.3.4. Maatwerkvoorschrift gebruik geweer voor zonsopkomst en na zonsondergang

Als beschreven onder B.3.4., is het gebied Oranjewoud een drukbezocht recreatiegebied. Daarom is het noodzakelijk om vóór zonsopkomst en na zonsondergang afschot te kunnen plegen. Hiervoor wordt een maatwerkvoorschrift verleend ex. artikel 11.31, lid 2 jo 11.83, lid 1, sub a Bal.

Bron: ondergrond Kadaster

0 0,5 0,9 1,4 km

15 mei 2025

Bestanden zijn aan gebruiksrestricties onderhevig
C:\Werkmap\Damhert_20250514\AGP\Damhert.aprx

Kaart: Afdeling IFZ | Team DIV en Cijfers & Kaarten

— Zone Beheer Damhert
— Aanrijdingen / hotspots